

Pēteris Pētersons

Miglā asaro logs¹

Scenārijs muzikālai filmai pēc Aleksandra Čaka dzejas motīviem

Fragmenti

Paskaidrojums²:

Viss scenārija personu runātais teksts ir A. Čaka dzeja – atsevišķi dzejoļi, izvilkumi no dzejojumiem un poēmām, dažuviet īsināti, bet nesagrozīti, izņemot dažas darbības vārdu tagadnes vai pagātnes formu maiņas un vietniekvārdu „tu”, „mēs”, „jūs” pārveidojums, pielāgojoties attiecīgai uzrunai.

Viss filmas darbību vēstījošais teksts brīvi variēts pēc Čaka dzejas, šai tekstā daudz scenārista rakstītu rindu, kas viņam bija nepieciešamas, veidojot un virzot darbību, bet šīs rindas saskaņas pēc pielāgotas Čaka dzejas rakstībai, ieturot viņa ritmiku.

Rīga.

Nakts.

Laternu dzeltenās omletes gulēja peļķēs/
Lietus spēlēja bungas uz lapām/
Un meta
kauliņus kanāla ūdeņos.

Zilgme/
Bij tumša kā logs,
Aizklāts ar audeklu melnu.

Bārā, kur salasās zagļi un šaubīgas meitas/
Sēdēja dzejnieks.

Osrāma spuldzes/
Kā dzeltenī dzintara auskari/
Šūpojās gausi virs viņa galvas/
Dziestot saldējums/
Līdzīgi oranžam ābolam,
Priekšā tam kristāla šķīvī/
Izplūda

nelielā peļķē/
Kā pārdurta acs.

Kaut kur bakhiski/
Elpoja citra.

Nakts iežņaudza apaļo bāru/
Tumsas melnā un čaukstošā zīdā.

Tuvākā liepa/
Nometa lapu/
Uz viņa vientuļā galda.

---

¹ No Latvijas Kultūras akadēmijas Rīgas Kino muzeja krājuma, 120 lp., mašīnraksts.

Uz manuskripta datējums: 11.IV.78. – acīmredzot tas ir datums, kad scenārijs reģistrēts Rīgas Kinostudijas scenāriju redakcijas kolēģijā.

Scenārijā arī Pēterona vidi un notikumus aprakstošais teksts ietverts dzejas formā. Šajā publikācijā, lai ietaupītu krājuma telpu, lietojam šķērsvītras [/Pēterona rakstīto rindu dalījumaam.

² Pētera Pēterona teksts.

Viņš to paņēma rokās/ Un skūpstīja ilgi.

Dzejnieks:

Miglā asaro logs. Ko tur, liegties, nav vērts:

Tikai tevi es mīlējis esmu...

Kādā dīvainā sulā savas lūpas tu mērc,

Ka tās kvēl ar tik sarkanu dvesmu?–

Tur, kur bulvāri kūp, tevi satiku reiz,

Un vairs nezinu miera ne mirkli.–

Uz tā stūra, kur lūdz naudu ubags sev greizs,

Mani samīs drīz ilgas kā zirgi...

Un uz lapas/ Kokam atrisušās, cietās/ Rakstīja viņš sīkām zīmēm/ It kā skriešus,/

Rakstīja uz gludas virsmas:

–Ātri miņai visa dzīve

Garām pazib – salda sīve.

Zeļļa gadi. Karuselis.

Dzīve – nenokerta pele---

Mazais Johanness, drēbnieka zellis,/ Septīto dienu bez noteikta darba/ Dzīvoja istabā
mazā pie jumta/ Kā kādā nelielā kartona kārbā.

Bikses bez buktēm un savādā krāsā,/ Vai nu tā darba, vai svētdienas diena/ Seja bez
vienīgās sārtuma lāses,/ It kā tas iztiktu vienmēr bez piena.

Pēdējās reņģes bij apēstas šorīt,/ Vakar bij izdota pēdējā nauda. Domādams, ka kādā
zemnieku orē/ Nevarēs izbraukt kur pazvejojot raudas,/ Pavērās ielās caur logu viņš
bikli,/ Pavērās laukumā...

Kur ar smiltīm laukums klāts,/ Laukums klāts,/ Lai nāk rīt, kam rāpties prāts,/ Rāpties
prāts, Dziļi zemē ierakts stabs,/ Stabs,/ Viņam galā ķēriens labs,/ Labs.

Bārdains vecis spaini stiepj,/ Spaini stiepj, / Stabu zaļām ziepēm triepj,/ Ziepēm triepj.
Debesīs stabs sniedzas glums,/ Glums,/ Sniedzas nenasniedzams mums,/ Mums.

(..)

Un nu vairs Jānim nav ne mirkļa laika,/ Ir vērdiņš jādabū, viņš trauc, kur ēno stabs,/ Kam galā kronis zaļām lapām zaigo, / Ko šodien sasniegs tikai kāpējs labs.

Līdz beidzot klāt. Tad viņš ar drošu roku/ Un nebeigdams pēc sacensības slāpt,/ Ap
stabu salauž jautrā pūļa loku/ Un kungiem saka:

–Es ar vēlos kāpt.

Tie noskatās uz Jāņa vājām drēbēm/ Un zābakiem, kur pirksti ārā lien,/ Uz to,
ka augums viņam līdzīgs slēpei,/ Vēl padomā, tad norūc:

–Labi, lien!

Un piesprauž Jānim numuru uz laces.

Bet pūlis ņurd:

┌– Lai iet vēl krūti zīzt!

┌– Tik bāls un sauss, kā lētā žīdu mace,

Bet ko tu domā, viņš grib stabā līst!

Tak Jānis smaidot neatbild ne vārda:/ To pūļa doma šoreiz neaizskar.

Viņš tikai klusi gaida savu kārtu,/ Lai rādītu kā stabā kāpt viņš var.

Te pēkšņi redz tas, viņam māj ar roku/ Tie mācekļi, kas tikko vēl/ To vilka

līdz sev alu dzert uz krogu/ Tāpat kā vakar viņi smieklos kvēl.

Tāpat kā vakar viņi kailām galvām/ Ar ģitārām, vien lukturs šoreiz tumšs.

Un sirdī Jānim izkūst smagmes alva,

Un liekas stabs uz pusi ne tik glumš.

Jānim kārtā.

Vecis/ Baltu bārdū/ Klusi jautā:

┌– Kādas cunftes?

Jānis:

Dzīvi sirds mana jūt kā rīksti.

Dzeltens akmens smadzenes māc.

Velti turos pie darba es sīksti:

Mūžam visu man izjauc kāds.

Ko es ņemu rokās, tas sadrūp
Un ar putekļiem telpā zūd.
Zinu labi, man atņems katru,
Ar ko alkstu es kopā būt.

Vecis apskata,/ Vai rokas nav ar smiltīm,/ Vai zem svārkiem nav kur darva/ Un/
Vai zābaki bez naglām.

Tas ir skaistums, ko tagad tveru,
Roku darināts mūžības vaigs.
Un es neatdzeroties dzeru,
Balsī nogulstas sudraba tvaiks.

Mani tirda šī lapa kā moka,
No tās nespēju atrauties.
Vienmēr klāt tā man būs kā roka,
Tā man līdzī pat kapā ies.

Visu smalki pārmeklējis,/ Vecis/ Uzsit Jānim draudzīgi uz pleca:

┃– Var.

Pieiet Jānis/ Stabam./ Paskatās uz augšu.

┃– Nez,/ Vai dzīve pievils arī šoreiz?

Iesplauj rokās/ Un tad pamazām/ sāk/ Kāpt...

Nav vēl Jānis/ Pat līdz pusei stabā,/ Kad jau pūlī/ Pēkšņi atskan dziesma:

(..)

┃– Vei, vei/ Stabā kāpj,/ Mūsu Jānis stabā kāpj,

Lai ar rokas nez kā sāj.

Kāj!

Četri Jāņa ielas draugi/ Dzied.
Mācekļi,/ Kam taure,/ Dziesmu vada.

Tomēr,/ Trūkums Jāni/ Padarījis vārgu.

Viņu pēkšņi/ Asi pārņem/ Vājums.

Rokas it kā izzūd.

Kājas sasalst.

Bads.

Galva griežas,/ Acīs telpa dziest...

Savāda meitene lūpām kvēlsārtām/ Lēni kā pērle no gliemeža vāka/ Izkāpa
kaira no ozola vainaga/ Salika rokas un lūdzās kā vainīga:

Meitene:

Dievs, esmu tīra viņa priekšā

Viss zemes saldums guļ man iekšā.

Dod viņu man kā riekstam čaulu,

Kā liesmai dzirksti, miesai kaulu.

Dod viņu man.

Abām rokām/ Tā kā divām liānstīgām slaikām/ Viņa Jānim/ Pretī liecas.

Abām rokām/ Mūžības un nebūtības gaidās/ Jānis/ Viņas rokām pretī tiecas.

Bet pār pūli/ Vēl tāpat kā agrāk/

Jautri lido/

Ķīparīga dziesma:

┌ Cumtinglingling, viņš stabā kāpj,

Tad krīt un nositas...

Jānis:

Jūs varat grūst mani, cik nu jums patīkas atpakaļ

Tomēr es līdīšu, rāpšos, sakodis zobus, krampjaini ieķēries, kā tik var

Lai vai man dursta un dedzina, salauž un gabalos maļ,

Tomēr es iešu un neiešu atpakaļ.

Meitene:

Mūžība uz putna pūkas

Sēdot spēlēs man uz dūkas.

Nebūs sāpju. Maigos tvaikos

Viss, viss bezgalībā zaigos.

Jānis:

Lai mani sajūsma mūžam uz augšu,

Dzejnieka sajūsma ceļ.

Vēlos tik dzejnieks es pazemīgs būt.

Dziedāt man patīk par cilvēkiem labiem kā ugunsgrēks naktī,

Dziedāt man patīk par debesīm, putniem, kas laižas starp namiem un sauli,

Tamdēļ, ka niecīgs es esmu,

Ka izrauties gribu no sevis,

Tamdēļ, ka saplūst es alkstu ar pasauli visu kā skūpstoties lūpas ar lūpām,

Alkstu, ko nelaiž mans es,

Šis visu niecīgais, sevmīlas pārpilnais es...

Savas lūpas sārtās/ Tā kā nebūtības vārtus/ Meita Jānim sniedz...

Pūlis lejā kliedz:

– Cumtinglingling, viņš stabā kāpj,

Tad krīt un nositas...

Jānis skūpsta sniedzās,/ Skūpstu dzer.

Vai tās lūpas ir,/ Vai ozolkroņa lapa/ Vītušā,/ Ko viņš tver,/ Pie lūpām spiež,/ No
staba krītot -----

Rīga.

Nakts jau uz rītu.

Laternu oranžās neļķes/ Vīta.

Kaut tumsa/ vēl pārklāja peļķes/ Ar melnu un spīdošu zīdu.

Lietus/ Skaitīja ķiršus nomales dārzos...

Dzejnieka elpa/ Peldēja istabā šaurā/ Kā mākonīts balts.

Un uz lapas/ Kokam atrisušas, cietas/ Rakstīja viņš sīkām zīmēm/ It kā skriešus,/

Rakstīja uz galda gludās virsmas:

Vai tā diena, vai nakts, ielās klīstu viens pats,
Rauju lapas no kokiem un ceru,
Ka uz kādas no tām būs tavš skūpstš vai tavš mats,
Bet es tukšas tās notekās beru.

(..)

Dzejnieks:

Zeme,
Zaļā un apaļā zeme,
Tevi es noglāstīt vēlos...

Uz skvēra, uz skvēra, uz spīdošā skvēra/
Kur pretim nāk kungi tik resni kā bungas,

Uz skvēra, uz pilsētas spīdošā skvēra/ Kur pretī nāk jaunavas tievas kā diegi/ Ar
cepurēm baltām kā kalngala sniegi,/ Veikalā mazā,/ Kur kasiere dīvaina/ Skatienu
biklu/ Un kvēlošām lūpām,
Dzejnieks/ Nopirka gumijas bumbu/ Un izgāja ielās/ Ar gumijas bumbu virs galvas/
Smaidošs,/ Laimīgs!

Ormaņu zirgi izplestām acīm/ Noskatās viņā.

Suņi/ Bariem skrien līdzī,/ Bet mākoņi valgie/ Ar elkoņiem atspiežas baznīcas torņos/
Un vēro.

Bet viņš iet/ ar gumijas bumbu virs galvas,/ Smaidošs,/ Laimīgs.
Saule spīd acīs, / Bet viņš redz tikai – zemi,/ Vienalga/ Kurp kāpj viņš – Kalns, koki,
žogs.

Ormaņa kulba vai kiosks.

Cilvēki maigi nosmīn,/ Bet bērni kliez skaļi:

┆ Lūk, dzejnieks iet

Un zemi nes rokās!

(..)

Balta lapa viņam viz rokā,/ Lapā dīvainas svītras zib.
Viņu brīnišķā sudraba lokā/ Sirds it kā mūžīgi dzīvot grib.

Ogles zīmējums solu rāda.

Uz tā redzams Spēlmanis.

Ermonikai rokās trīs āda,/ Blakus Meita, kas dejā trīs.

(..)

Soļo Spēlmanis savās driskās,/ Ermonika uz pleca līkst.

Un aiz muguras viņam kā izkopts/ Dzejnieks bāls vēl un sevī līks.

Ceļi skrien tiem kā suņi pa priekšu,/ Soļi līksmi kā sidraba zvans.

Strautos ūdeni dzer tie no riekšām.

Saldu sieru sniedz ceļmalu gans.

Klātu krustceles. Maigā īdā/ Ermonika no pleca nāk.

Izplaukst visa kā astē tītars,/ Simtām balsu lulināt sāk:

Spēlmanis: (spēlē un dzied)

Šodien dziesmu, dziesmu visskaistāko

Mani pirksti uz taustiem prot.

Bet par viņu, par viņu it neko

Es negribu, lai man dod.

Pilnas debesis. Kūpošs kauss.

Nāciet visi pie kausa klāt.

Kas savas lūpas pie viņa kļaus,

Laimes vārdus spēs izrunāt.

Dzejnieks:

Ai, pasaule, pasaule plašā!

Tevi apkampjam skrējienā ašā!

Nakti guļ tie zem lielām eglēm.

Tumsā gailēņu zelts zili blāv.

Mēness staigā pa zariem un meklē,/ Līdz tos atrod un pāri stāv.

Brūnās stirnas nāk jau ostīt.

Sūnas silda un papardes zied.

Viņus vairs neskar sāpes un postī/ Audos nogurums saldi dzied.

Skudras sviedrus tiem kopā lasa,/ Augums sūnā kā avots guļ balts.

Un pie kājām ar zāli un rasu/ Smaržo zeme kā ābols salds.

Rīta ausmu sveic Spēlmanis bijīgs.

Slaka augumu avotā.

Paņem ermoņikas lēns, vijīgs/ Raugās sarkanā saullēktā.

Spēlmanis: (uzsāk dziesmu)

Rītā agri pie celma mēs sēdam.

Mežam pāri mests sārts neļķes zieds...

Dzejnieks: (pārtraukdams)

Bet varbūt, ka tā pasaules rēta?

Bet ermoņika jau atkal dzied:

Spēlmanis: (dzied ļoti klusi)

Tu mans līksmais neļķes zieds,

Zelta auzas skara,

Kāds gan salts un slepens bieds,

Kāda īgna vara

Tavu galvu lejup liec,

Acis skumjas dara?

Dzejnieks:

Ātri dzisa saules riets,

Melnā nakts bij gara.

Ceļš zem kājām sūrs un ciets.

Sirds bez līksma zara.

Plaukstu man uz pleca liec,

Kā to rasa dara.

Spēlmanis:

Plaukstas nav man, dziesmu spiets –

Tā ir mana vara.

Balts un mūžam sanošs zieds,

Ņemts no saules zara,

Katram galvu augšup liec,
Acis jautras dara!

Soļo Spēlmanis savās driskās.
Ermonika uz pleca tvīkst.
Tā kā sārta un mirdzoša izkaptis/ Karsta elpa, kas visu drīkst.

Dzejnieks:

Spēlē, Spēlmani, spēlē, spēlē,
Tavi pirksti mūžības alkst.
Ermonikas saldajā mēlē
Reibums traks, reibums dīvaini smalks.

Spēlē, Spēlmani, visu mūžu
Visu mūžu un vēl aiz tā!

Soļo Spēlmanis. dzejnieks tam līdzī/ Tā kā pēdas. Kaut nāvi viņš ved.
Viss aiz muguras. Priekšā balts rīts ir/
Sārtu tiltu uz mūžību met...
(..)

Publikācijai sagatavoja Inga Pērkone